

GENERÁL ZDRAVOTNICTVA PROF. MUDr. KAREL FRANZ

Doc. PhDr. František DOHNAL, CSc.
Vojenská lékařská akademie J. E. Purkyně, Hradec Králové
(rektor: plk. prof. MUDr. J. Fusek, DrSc.)

Iniciátorem založení Vojenských zdravotnických listů a jejich prvním "hlavním" redaktorem byl generál zdravotnictva prof. MUDr. Karel Franz. Přibližme si poněkud podrobněji tuto postavu československé vojenské zdravotnické služby, kterou dobová hodnocení častovala přídomek "zářivý vzor vojenského lékaře, lékař-lidumil, dobro a krásno bylo obrazem jeho duše".

Karel Franz se narodil 18. 3. 1864 v Rosicích na Moravě. V letech 1874 až 1882 navštěvoval české gymnázium v Brně a poté vystudoval českou Lékařskou fakultu UK v Praze (promoval v roce 1888).

Vojenskou službu konal nejprve jako jednorozční dobrovolník v letech 1885 až 1886 u posádkové nemocnice číslo 11 v Praze. Rozhodl se stát vojenským lékařem z povolání a zvolená životní dráha jej přivedla na nejrůznější místa tehdejší rakousko-uherské monarchie. V letech 1888 až 1889 sloužil jako nadporučík zdravotnictva a sekundární lékař u posádkové nemocnice číslo 22 v Sibini, v letech 1889 až 1894 působil postupně jako šéflékař u husarského pluku číslo 13 v Budapešti a pěšího pluku v Keckemethu. Stačil přitom absolvovat studijní pobyt (1892) v bakteriologickém ústavu univerzity v Budapešti (prof. Petrlik).

Stále více inklinoval k vědecké práci. V letech 1894 až 1895 stážoval, již v hodnosti kapitána zdravotnické služby, na klinice vnitřních chorob prof. Neussera ve Vídni. V letech 1895 až 1897 působil v Plzni již jako šéflékař tamější oddílové nemocnice.

Od roku 1897 zakotvil na dlouhá léta ve Vídni. Byl jmenován velitelem oddělení pro choroby vnitřní a infekční v posádkové nemocnici číslo 1. V roce 1907 byl jmenován řádným členem Vojenského zdravotnického sboru. V době svého vídeňského působení absolvoval jednak řadu kursů z různých odvětví vnitřního lékařství na tamější lékařské fakultě, jednak

mu byly umožněny studijní pobyty na zahraničních klinikách: Berlín, Lipsko, Jenna, Curych, Paříž, Řím, Stockholm a Uppsala. Specializoval se na problematiku tuberkulózy a stážoval také v četných sanatoriích pro choroby plicní (od r. 1908 byl dopisujícím členem mezinárodní konference pro TBC) (1).

V roce 1912 se plk. zdrav. MUDr. K. Franz vrátil do Prahy a až do března 1915 zde konal funkci velitele posádkové nemocnice číslo 11. Zde mimo jiné řídil mobilizaci polních zdravotnických zařízení a současně, vzhledem k rostoucímu počtu transportu raněných z fronty, organizoval budování dalších vojenských nemocnic a lazaretů.

Na jaře roku 1915 byl ustanoven přednostou zdravotnické služby u zemského vojenského velitelství v Praze a rok nato byl jmenován referentem pro tuberkulózu na Ministerstvu války ve Vídni. V této době (1. listopadu 1916) byl povýšen do hodnosti generála zdravotnictva. Přesto v červenci 1918 odchází na vlastní žádost do výslužby, což byl zřejmě výraz jeho antimonarchistických nálad. Ostatně své češství nikdy neskrýval a bezprostředně po vzniku Česko-

slovenské republiky se hlásil opět k činné službě v její formující se armádě. Stal se jedním ze zakladatelů československé vojenské zdravotnické služby, reprezentantem a průkopníkem vědy v jejích podmínkách.

Hned v listopadu 1918 je ustanoven přednostou vojenské zdravotnické služby pro Čechy (vzhledem k porevoluční, mnohdy chaotické situaci a ozbrojeným akcím Čs. armády v letech 1918 až 1919 byli jmenováni samostatní přednostové zdravotnické služby pro Čechy, Moravu a Slezsko - plk. zdrav. MUDr. Eduard Stehlík a Slovensko - generál zdrav. MUDr. Jan Červíček). Na sklonku r. 1919 byl přidělen k MNO a zastával úřad referenta pro TBC s povinností dohledu nad lékařskou činností dotyčných ústavů. Vedle toho sám ordinoval v ambulanci pro choroby plicní v pražské divizní nemocnici č. 1. Téměř současně byl jako uznávaný odborník jmenován docentem pro choroby vnitřní na Lékařské fakultě UK. V roce 1922 byl pověřen výkonem funkce předsedy Vojenského zdravotnického poradního sboru a v této funkci setrval až do roku 1927, kdy byl ve věku 63 let penzionován. Ještě krátce se k funkci předsedy vojenského zdravotnického poradního sboru vrátil v letech 1928 až 1929, kdy byl, zřejmě vzhledem ke kritické situaci v naplněnosti zdravotnické služby, znovu aktivován. S konečnou platností odešel do výslužby 1. března 1929 (2).

Plk. zdravotnictva Karel Franz nebyl jen redaktorem VZL, ale také jejich častým přispěvatelem. Čerpal při tom zejména ze své bohaté vědecké produkce (autor více než 20 zásadních vědeckých statí). Vrchol jeho bádání v problematice TBC a plicních onemocnění zřejmě představují dvě jeho publikace "Rozpoznávání TBC plic od jiných chorob" (1925) a "Včasná diagnosa tuberkulosity" (1926). V této souvislosti si zaslouží zmínku i jeho zásluha o zřízení stanic pro plicní choroby u vybraných divizních nemocnic.

Byl častým a aktivním účastníkem lékařských kongresů a sympozií doma i v zahraničí. A právě odsud pocházejí i dvě největší ocenění jeho osobnosti - Řád republiky rakouské "Pro patria et humanité" I. třídy a Důstojnický kříž francouzské čestné legie.

Životní pout' generála zdrav. prof. MUDr. Karla Franze se uzavřela dne 9. prosince 1933. Odešla výrazná postava československé vojenské zdravotnické služby, která ovlivnila její počáteční formování, podobu a mezinárodní respekt. 70. výročí existence Vojenských zdravotnických listů, o jejichž vznik a tvář se bezprostředně zasloužil, je příležitostí k připomenutí slov z jeho nekrologu: "Jméno generála zdravotnictva prof. MUDr. Karla Franze zůstane navždy vepsáno na prvních listech dějin naší vojenské zdravotnické služby" (3).